

2009

103228

GEOGRAPHY - I (Optional)

भूगोल - I (वैकल्पिक)

Standard : Degree

स्तर : पदवी

Nature : Conventional

स्वरूप : पारंपारिक

Total Marks : 200

एकूण गुण : 200

Duration : 3 Hours

कालावधी : 3 तास

Note :

सूचना :

- (i) Answers must be written either in English or in Marathi.
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) Question No. 1 is **Compulsory**. Of the remaining questions, attempt **any four** selecting one question from each section.
प्रश्न क्रमांक 1 **अनिवार्य** आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून **कोणतेही चार** सोडवा पण प्रत्येक विभागातून एक प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) Necessary outline-maps will be provided.
नकाशाची स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
- (v) Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (vi) Credit will be given for orderly, concise and effective writing.
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (vii) Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोटेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (viii) In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.
कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

P.T.O.

1. Answer **any four** of the following (10 marks each) :

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 10 गुण) :

- (a) Write a critique on 'Geographical cycle' model propounded by Davis. 10
डेवीसने प्रतिपादन केलेले 'भौगोलिक चक्र' प्रारूप यावर सटीक लिहा.
- (b) What is meant by environmental impact assessment ? Explain its importance in fast track projects. 10
पर्यावरणिय परिणाम परिक्षण म्हणजे काय ? जलदगती प्रकल्पासंबंधात त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (c) Elaborate major factors which act as hurdle in the stabilisation of Indian population. 10
भारतीय लोकसंख्येच्या स्थितीकरणामध्ये निर्माण होणाऱ्या प्रमुख अडचणीचे स्पष्टीकरण द्या.
- (d) Explain the role of Api-silvi-floriculture in the sustainable development of forestry in the region with suitable examples. 10
जंगलांच्या निरंतर विकासामध्ये मधु-काष्ठ-पुष्पशेतीचा असलेला सहभाग प्रादेशिक उदाहरणा सहित स्पष्ट करा.
- (e) Explain with examples the role of geomorphic processes in the western part of India in opening. 10
भारताच्या पश्चिम भागातील भूरूप प्रक्रियांनी आर्थिक विकासात कोणती भूमिका बजावली आहे ते स्पष्ट करा.

www.mpscmaterial.com

SECTION - A

विभाग - A

2. Answer the following sub-questions.

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या.

- (a) Describe in brief the different forms of Igneous rocks along with the process of formation. 15
अग्निजन्य खडकांच्या विविध प्रकारांचे निर्मिती प्रक्रिया सहीत विवेचन करा.
- (b) Explain the origin and development of temperate cyclones. 15
समशितोष्ण कटीबंधीय आवर्ताचे स्रोत आणि निर्मिती स्पष्ट करा.
- (c) What is meant by inversion of temperature ? How does it influence on human activities ? 10
तपमानाची विपरितता म्हणजे काय ? ती मानवी क्रिया प्रक्रियां वर कशी परिणाम करते ?

3. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) What is meant by rejuvenation of landscape ? Describe causative factors and resultant landforms. 15
भूप्रदेशाचे पुनरुज्जीवन म्हणजे काय ? या प्रक्रियेला कारणीभूत ठरणारे घटक विशद करून परिणामस्वरूप भूस्वरूपे सांगा.
- (b) Write comparative details of tropical and temperate cyclones. 15
उष्ण कटीबंधीय व समशितोष्ण कटीबंधीय वादळातील भेदाभेद स्पष्ट करा.
- (c) Explain A type climates as per the Koppen Scheme. 10
कोपेनच्या हवामान प्रकारातील अ गटातील हवामान प्रकार स्पष्ट करा.

SECTION - B

विभाग - B

4. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Explain the concept of Exclusive Economic zone. Also elaborate the attempts made by Indian government to exploit the EEZ. 15
बहिर्वर्ती आर्थिक क्षेत्र ही संकल्पना स्पष्ट करून भारत सरकारने हे आर्थिक क्षेत्र उपयोगित करण्यासाठी केलेले प्रयत्न स्पष्ट करा.
- (b) Give details of different ecological aspects of monsoon region and their dynamism. 15
मौसमी प्रदेशातील विविध परिस्थितीकीय घटक व त्यातील गतीमानता यांचा परामर्श घ्या.
- (c) Elaborate Nitrogen cycle. What are the impacts of human intervention on the cycle ? 10
नत्रचक्राचे विवेचन करून मानवाने त्यात आणलेल्या अडथळ्यांचा परिणाम स्पष्ट करा.

5. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Give detailed account of distribution of salinity in the major partially enclosed water bodies in the world. 15
जगातील अर्धवट बंदीस्त अशा जलसाठ्यांच्या क्षारतेच्या वितरणावर सटीक लिहा.
- (b) Explain different soil forming processes with specific reference to lateritic soils. 15
मृदानिर्मितीच्या विविध प्रक्रिया जांभा मृदेच्या उदाहरणासहीत स्पष्ट करा.
- (c) 'Ecosystem is always in equilibrium position'. Establish with examples. 10
'परिसंस्था ही नेहमीच संतुलीत असते' सोदाहरण सिद्ध करा.

9. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) What is meant by dry zone agriculture ? Explain the significant methods used in the practice. 10
शुष्कशेती म्हणजे काय ? शुष्कशेतीच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
- (b) Write a note on cement industry in India. 10
भारतातील सिमेंट उद्योगावर टीप लिहा.
- (c) Write a note on 'contribution of Antartica in human development perspective. 10
'अंटार्क्टिकाचे मानवी विकास परिझमेतीळ योगदान' यावर टीप लिहा.
- (d) Read the following data and present with bar diagram. 10
खालील माहितीचे वाचन करून त्यावर आधारित स्तंभलेख तयार करा. त्यावर संक्षिप्त वैचारिक प्रकटन करा.

Mobile Subscriber in India - Region - Wise Count भारतातील मोबाईल धारकांची क्षेत्रानुसार संख्या	
Mumbai / मुंबई	1.4 Crores / कोटी
Andhra Pradesh / आंध्र प्रदेश	44 Lakhs / लाख
Bangalore / बंगलोर	47 Lakhs / लाख
Bihar / बिहार	30 Lakhs / लाख
Delhi & Delhi NCR / दिल्ली व दिल्ली राष्ट्रीय राजधानी क्षेत्र	80 Lakhs / लाख
Gujarat / गुजरात	1.90 Crores / कोटी
Hyderabad / हैदराबाद	24 Lakhs / लाख
Karnataka / कर्नाटक	49 Lakhs / लाख
Kerala / केरळ	50 Lakhs / लाख
Kolkata / कोलकाता	32 Lakhs / लाख
Madhya Pradesh / मध्यप्रदेश	25 Lakhs / लाख
Maharashtra (Excluding Mumbai) / महाराष्ट्र (मुंबई शिवाय)	3 Crores / कोटी
Punjab / पंजाब	23 Lakhs / लाख
Rajasthan / राजस्थान	24 Lakhs / लाख
Tamil Nadu / तामिळ नाडु	81 Lakhs / लाख
U.P. / उत्तर प्रदेश	78 Lakhs / लाख
West Bengal / पश्चिम बंगाल	40 Lakhs / लाख

- o O o -

SECTION - C

विभाग - C

6. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) What is the impact of quantification in the development of geography ? 10
भूगोलाच्या विकासामध्ये संख्यात्मकतेच्या झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
- (b) Explain the nature and causes of growing slum problems in metropolitan cities in India. 10
भारतातील महानगरातील वाढत्या झोपडपट्ट्यांचे स्वरूप व कारणे यांचा उहापोह करा.
- (c) Elaborate different cultural regions of the world. 10
जगातील विविध सांस्कृतिक प्रदेशांची चर्चा करा.
- (d) Elucidate morphological classification of state boundaries. 10
प्रदेशांच्या सीमारेषांच्या रचनात्मक वर्गीकरणावर लिहा.

7. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Describe the contribution of Arab geographers in the development of the field of geography with specific reference to Al. Beruni and Al. Masudi. 10
भूगोलाच्या विकासामध्ये अरब भूगोलतज्ञांचे योगदान अल. बेरुनी आणि अल. मेसुदी यांच्या संदर्भासहीत स्पष्ट करा.
- (b) Explain the post-urbanisation population trends in the region with specific reference to developing countries. 10
एखाद्या प्रदेशातील शहरीकरणोत्तर लोकसंख्या प्रवाहांची विकसनशील राष्ट्रांच्या संदर्भात चर्चा करा.
- (c) Elucidate the socio-cultural sphere of Naga and Toda tribes in India. 10
भारतातील नागा आणि तोडा या आदिवासींचा सामाजिक सांस्कृतिक आढोका स्पष्ट करा.
- (d) Explain different functions of Inter-national boundaries. 10
आंतरराष्ट्रीय सीमारेषांच्या विविध कार्यांची चर्चा करा.

P.T.O.

SECTION - D

विभाग - D

8. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Evaluate the impact of globalisation on Indian transport system. 10
जागतिकी करणाचा भारतीय वाहतुक व्यवस्थेवर झालेल्या परिणामाची पारख करा.
- (b) Explain the problems faced by major Industrial regions in the world in the contemporary period. 10
जगातील सध्याकालिन औद्योगिक प्रादेशांना भेड सावणाण्या समस्यांची चर्चा करा.
- (c) Explain the concept of region. Discussion of different methods of regionalisation. 10
प्रदेश ही संकल्पना स्पष्ट करून प्रादेशिकीकरणाच्या विविध पद्धती सांगा.
- (d) Read the following table and find out Sphereman's rank correction between the variables. Give the precised interpretation of the consumer. 10
खालील रकान्याचे वाचन करून स्फिअरमनच्या पद्धतीने श्रेणी अंतर काढा. त्यावर संक्षिप्त लिहा.

Rajasthan - Interstate agreement for Passenger Vechicles प्रवाशी गाड्यांकरीता राजस्थान व इतर राज्यांमधील करार			
S. No अ.क्र.	State राज्य	No. of routes मार्गांची संख्या	Operating Kms. In states राज्यांतर्गत वहन कि.मी. मध्ये
1	Rajasthan - M. P राज्यस्थान - म.प्र.	299	56689.9
2	Rajasthan - H. P राज्यस्थान - हि.प्र.	10	1050
3	Rajasthan - Gujrat राज्यस्थान - गुजरात	153	39778
4	Rajasthan - Punjab राज्यस्थान - पंजाब	56	8464
5	Rajasthan - Delhi राज्यस्थान - दिल्ली	73	14486
6	Rajasthan - Hariyana राज्यस्थान - हरयाणा	236	67579
7	Rajasthan - U. P. राज्यस्थान - उ.प्र.	138	36466
8	Rajasthan - Uttaranchal राज्यस्थान - उत्तरांचल	23	2424
9	Rajasthan - Maharashtra राज्यस्थान - महाराष्ट्र	13	3010

P.T.O.